

Ο επανασχεδιασμός του Εγκληματολογικού Μουσείου

της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών:

Αποτίμηση εργασιών αναβάθμισης της κατάστασης διατήρησης και έκθεσης της συλλογής.

Το Τμήμα Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης του Τ.Ε.Ι. Αθήνας ξεκίνησε το 1999 συνεργασία με την Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών με σκοπό την αναβάθμιση της διατήρησης και έκθεσης της συλλογής του Εγκληματολογικού Μουσείου. Το άρθρο περιγράφει συνοπτικά τη μεθοδολογία που επιλέχθηκε και ακολουθήθηκε με γνώμονα τον περιορισμένο αριθμό προσωπικού που εργάστηκε στο αντικείμενο και τον χαμηλό προϋπολογισμό του έργου. Οι ακόλουθες προληπτικές και επεμβατικές διαδικασίες πραγματοποιήθηκαν με σκοπό τη διατήρηση της συλλογής:

- Καταγραφή, μελέτη και αναβάθμιση των περιβαλλοντικών συνθηκών που επικρατούσαν στο κτήριο και στις προθήκες (mikροκλίμα, φωτισμός, εσωτερικοί ρύποι)
- Αναβάθμιση και επανασχεδιασμός της έκθεσης και των προθηκών
- Μεθοδολογία καταγραφής και διαχείρισης της συλλογής
 - Εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης μέρους της συλλογής (μέταλλα).

Οι διαδικασίες αυτές έγιναν με τέτοιο τρόπο που να μπορούν να ολοκληρωθούν με τη βοήθεια μικρού αριθμού εξειδικευμένου προσωπικού (ενός περιβαλλοντικού μουσειολόγου-συντηρητή και δύο επί πτυχίω φοιτητών του τμήματος) και στο πλαίσιο εκπαιδευτικού προγράμματος υπό την εποπτεία καθηγητών της Σχολής. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε, ότι όλες οι εργασίες αναβάθμισης του μουσείου πραγματοποιήθηκαν επί τόπου, εξαιτίας της ιδιαιτερότητας και ευαισθησίας της συλλογής. Επιπλέον, η παρουσία του εξειδικευμένου προσωπικού στον χώρο της Ιατρικής Σχολής για περισσότερο από 8 μήνες επέδρασε θετικά και στο υπόλοιπο προσωπικό της, που ευαισθητοποιήθηκε ιδιαίτερα για το αντικείμενο και τη συλλογή.

Περιγραφή του μουσείου

Η ίδρυση του Εγκληματολογικού μουσείου έγινε το 1933 από τον καθηγητή της Ιατροδικαστικής Α. Γεωργιάδη, που για περισσότερο από 40 χρόνια συνέλεγε και διατηρούσε αντικείμενα που συνδέονταν με εγκλήματα και άλλα σχετικά περιστατικά. Οι κατοπινοί διάδοχοι στη θέση του καθηγητή εξέφρασαν αντίστοιχο ζήλο και ενδιαφέρον για τη συλλογή, την οποία επεξεύριζαν και με άλλα αντικείμενα που άπτονταν ιατροδικαστικού ενδιαφέροντος, με σκοπό τη δημιουργία ενός χώρου ιστορικής τεκμηρίωσης της εγκληματικότητας στην Ελλάδα.

Η συλλογή του Εγκληματολογικού μουσείου είναι μικτή και περιλαμβάνει σημαντικό αριθμό από ιστορικά όπλα και μαχαίρια που χρονολογούνται από τις αρχές του 19ου αιώνα έως σύγχρονα (2ο Παγκόσμιο Πόλεμο), ανθρώπινους και ζωικούς νωπούς ιστούς (διαμαρτίες διαπλάσεως, εκτρώματα κ.ά.), μία σπάνια συλλογή από 12 κεφάλια (μη μουμοποιημένα) γνωστών ληστών της δεκαετίας του '20 που έδρασαν στην περιοχή της Αττικής, και σύνολο αντικειμένων που συνδέονται με ψυχιατρικές περιπτώσεις (σχίζοφρένεια, μαγεία κ.λπ.) και άλλες εγκληματικές δραστηριότητες.

Η συλλογή φυλασσόταν κατά περιόδους σε διαφορετικούς χώρους, ακολουθώντας τη μετακίνηση του Εργαστηρίου Ιατροδικαστικής της Ιατρικής Σχολής. Από τη δεκαετία του '70 βρίσκεται στη σημερινή θέση, δηλαδή στο ίδιο κτήριο του Εργαστηρίου Ιατροδικαστικής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Από τις ελάχιστες πληροφορίες που συλλέχθηκαν και από τη γενικότερη κατάσταση της συλλογής ήταν σαφές ότι ποτέ δεν είχαν γίνει εργασίες συντήρησης στα αντικείμενα της συλλογής. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος, μεγάλο μέρος της συλλογής βρισκόταν σε άθλια κατάσταση που οφειλόταν κυρίως στις περιβαλλοντικές συνθήκες που

επικρατούσαν στον χώρο και στις κακές συνθήκες έκθεσης των αντικειμένων.

Το 1999, η Σ.Α.Ε.Τ. του Τ.Ε.Ι. Αθηνών, στο πλαίσιο εκπαιδευτικού προγράμματος, ξεκίνησε συνεργασία με την Ιατρική Σχολή με σκοπό τη διατήρηση και συντήρηση της συλλογής.

Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος δημιουργήθηκε εξειδικευμένη βάση δεδομένων για την καταγραφή των αντικειμένων και ξεκίνησε η συμπλήρωση της συλλογής από τα μεταλλικά όπλα και μαχαίρια. Συγχρόνως, επιτεύχθηκε μελέτη της κατάστασης των αντικειμένων και καταγράφηκαν οι φθορές, ενώ έγιναν επιλεκτικά συντηρήσεις σε ιδιαίτερης σημασίας και αξίας αντικείμενα.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που έπρεπε να αντιμετωπιστεί ολιστικά ήταν οι περιβαλλοντικές συνθήκες μέσα στις οποίες αποθηκεύονταν τα αντικείμενα και ο τρόπος έκθεσής τους μέσα σε παλιές προθήκες.

Για να επιτευχθεί ο σχεδιασμός μιας λύσης που θα αναβάθμιζε και θα τροποποιούσε τις παρούσες συνθήκες, ακολουθήθηκαν προληπτικές και επεμβατικές δράσεις.

1. Καταγραφή της κατάστασης διατήρησης της συλλογής και των περιβαλλοντικών συνθηκών

Για την πλήρη κατανόηση του προβλήματος, προηγήθηκε καταγραφή της διατήρησης της συλλογής και των περιβαλλοντικών συνθηκών που επιδρούσαν βλαβερά στο σύνολο των αντικειμένων. Από την καταγραφή αυτή προέκυψαν τα ακόλουθα σημεία:

- Έλλειψη κατάλληλου συστήματος καταγραφής και ελέγχου των περιβαλλοντικών παραμέτρων (θερμοκρασία, σχετική υγρασία, φωτισμός, ρύποι)
- Ακατάλληλο σύστημα θέρμανσης και αερισμού του χώρου (καλοριφέρ και ηλεκτρικοί ανεμιστήρες)
- Ακατάλληλο σύστημα φωτισμού του χώρου (λαμπτήρες φθορισμού)
- Ακατάλληλα και χημικά ασταθή υλικά κατασκευής των προθηκών (που κυρίως δρούσαν βλαβερά στα μεταλλικά αντικείμενα)
- Δυσάρεστη και άναρχη παρουσίαση των αντικειμένων (ανεπαρκής μουσειογραφική προσέγγιση και ομαδοποίηση των αντικειμένων, απουσία εκθεσιακών τεχνικών παρουσίασης, σωστής στήριξης και απουσία σήμανσής τους)
- Απουσία γραπτής και φωτογραφικής τεκμηρίωσης των αντικειμένων
- Απουσία ασφάλειας της συλλογής.

Η ανάλυση των προβλημάτων αυτών κατέληξε στην επιλογή διαδικασιών τόσο προληπτικών όσο και επεμβατικών με σκοπό την αναβάθμιση των συνθηκών διατήρησης και έκθεσης της συλλογής.

A. Η πρόληψη συνίσταται στον έλεγχο και τη μελέτη των κλιματολογικών παραμέτρων μέσα στον χώρο που στεγάζεται η συλλογή και στη διαχείριση και καταγραφή της συλλογής.

B. Η επέμβαση συνίσταται στις εργασίες επανασχεδιασμού και αναβάθμισης της έκθεσης και των προθηκών του μουσείου. Συγχρόνως, επιλεκτικά, ορισμένα αντικείμενα συντηρήθηκαν πλήρως.

2. Εργασίες αναβάθμισης του Εγκληματολογικού Μουσείου

Οι εργασίες και τα μέτρα αναβάθμισης που πραγματοποιήθηκαν σημειώνονται περιληπτικά στη συνέχεια:

- Έλεγχος της θερμοκρασίας του χώρου με την απομόνωση των καλοριφέρ
- Ενεργοποίηση των συστημάτων αερισμού (ανεμιστήρες παραθύρων)
- Αλλαγή των φωτιστικών σωμάτων με νέα που εξοπλίστηκαν με φίλτρα για την υπερύβλη ακτινοβολία
- Αναβάθμιση των προθηκών (απομάκρυνση όλων των βλαβερών υλικών, επικάλυψη του ξύλου με κατάλληλα μονωτικά υλικά για τους οργανικούς ρύπους)
- Ανασχεδιασμός των προθηκών (ογκομετρικός έλεγχος της συλλογής και ομαδοποίησή της κατά τύπους και κατηγορίες, εσωτερικός σχεδιασμός και κατασκευή βάθρων, αλλαγή ραφιών με νέα από Plexiglas για τη βελτιστοποίηση της θέασης των αντικειμένων)
- Ανασχεδιασμός της τοποθέτησης των προθηκών (σχεδιασμός διαδρομών για την άνετη μετακίνηση στον χώρο)

Ευγενία Σταματοπούλου
Περιβαλλοντικός
Μουσειολόγος-Συντηρήτρια
Ίδρυμα Συλλογής Δάκη Ιωάννου

Εργαστηριακός Συνεργάτης
του ΤΕΙ Αθήνας,
Τμήμα Συντήρησης
Αρχαιοτήτων & Έργων Τέχνης

Βασιλική Αργυροπούλου
Δρ. Χημικός Μηχανικός
Αναπλ. Καθηγ.
Τμήμα Συντήρησης Αρχαιοτήτων &
Έργων Τέχνης - ΤΕΙ Αθήνας

Γιώργος Παναγιάρης
Δρ. Βιολόγος - Καθ.,
Προϊστάμενος Τμήματος Συντήρησης
Αρχαιοτήτων & Έργων Τέχνης
ΤΕΙ Αθήνας

Νικόλαος Παπαδάκος
Συντηρητής Αρχαιοτήτων

Παναγιώτης Χριστοδούλου
Συντηρητής Αρχαιοτήτων

Αντώνης Κουτσελίνης
Καθηγητής Ιατρικής Σχολής
Πανεπιστημίου Αθηνών
Τμήμα Ιατροδικαστικής & Τοξικολογίας

Συμπεράσματα

Η αναβάθμιση και ο ανασχεδιασμός του Εγκληματολογικού Μουσείου πραγματοποιήθηκε μέσα στη διάρκεια ενός έτους από έναν εξειδικευμένο περιβαλλοντικό μουσειολόγο-συντηρητή και δύο φοιτητές συντήρησης επί πτυχίω. Όλες οι μελέτες, έρευνες και πρακτικές εργασίες που ήταν απαραίτητες για την ολοκλήρωση του έργου έγιναν επί τόπου χωρίς την απαίτηση εξειδικευμένου και ακριβού εξοπλισμού. Η επιλογή αυτή οφείλεται στην ιδιαιτερότητα της συλλογής και συγκεκριμένων αντικειμένων, η όψη των οποίων δρούσε ανασταλτικά στη συνεργασία με εξωτερικούς συνεργάτες.

Η ομάδα εργασίας δημιούργησε μια συστηματική προσέγγιση της συλλογής για την αναβάθμιση των συνθηκών διατήρησης και έκθεσής της, χρησιμοποιώντας τεχνικές και μεθόδους από πολλά διαφορετικά πεδία εκτός συντήρησης. Τέλος, το έργο και η μεθοδολογία ολοκλήρωσής του μπορεί να θεωρηθεί για την πολιτιστική κοινότητα δείγμα τρόπων αναβάθμισης και επανασχεδιασμού μικρών εκθεσιακών χώρων και μουσείων, με μικτές συλλογές, που επιτυγχάνονται με τη βοήθεια εξειδικευμένου προσωπικού και χαμηλό προϋπολογισμό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Anonymus. 2000. "The measurement of lighting level using a camera". *CCI Notes* 2 (5).
- Bamberger, J., Howe, E. & G. Wheeler. 1999. "A variant Oddy test procedure for evaluating materials used in storage and display cases". *Studies in Conservation*, vol. 44, 86-90.
- Bergeron, A. 1992. *L'eclairage dans les institutions muséales*. Collection Muséo, Musée de la Civilisation/Société des musées québécois. Québec.
- Garrat-Frost, S. 1992. *The Law and Burial Archaeology*. IFA Technical Paper 11 [unpaginated].
- Green, L.R. & D. Thickett. 1995. "Testing materials for use in the storage and display of antiquities: a revised Methodology". *Studies in Conservation* vol. 40, 145-52.
- Kontoroupi, G. 1998. *Energy and Bioclimatic Design of buildings and sites*. NTUA, Athens.
- Pugh-Smith, J. & J. Samuels. 1996. *Archaeology in Law*. London: Sweet & Maxwell.
- Stamatopoulou, Eugenia & col. 2003. "Low-budget collection management at the Criminal Museum, School of Forensic Medicine, University of Athens". *Museologia*, vol. 3, 95-100.
- Tetreault, J-Stamatopoulou, E. 1997 "Determination of concentration of acetic acid emitted from wood coatings in enclosures". *Studies in Conservation*, vol. 42, 141-55.
- Walston, S. & B. Bertram. 1993. "Estimating space for the storage of ethnographic collections". Στο: *La Conservation Preventive*. 3e Colloque de l'Association des restaurateurs d'art et d'archéologie de formation universitaire (Paris 8-10 Octobre 1992), 137-44. Paris: Ed. Arafu.
- Σταματοπούλου, Ε. 2003. «Έκθεση και αποθήκευση μουσειακών αντικειμένων: Επιλογή και χρήση κατάλληλων κατασκευαστικών υλικών». *Αρχαιολογία & Τέχνες*, Μάρτιος, Νο 86, 59-63.